

گزارش

زیستگاه‌های شهری پرندگان در بریتانیا و آمریکا

پرنده‌هایی از دیدنی‌ترین گونه‌های جانوری در مناطق شهری هستند، به‌ویژه در بریتانیا به دلیل اقدامات حفاظتی مختلف که طی سالیان گذشته انجام شد. خیابان‌هایشان پر از پرندگانی است که توسط انسان‌ها تغذیه می‌شوند و تعدادشان در حال افزایش است. سطح علاقه به پرنده‌های باغی توسط عده‌ای که در برنامه‌های کنترلی جمعیت پرندگان مثل Big Garden و Garden Birdwatch شرکت می‌کنند نشان می‌دهد محیط‌های شهری هم می‌توانند زیستگاه مناسبی برای موجودات زنده باشند. براساس شاخص‌های توسعه‌یابدار سال ۲۰۱۰ دولت بریتانیا پرندگان را به‌عنوان شاخص کلیدی کیفیت محیط‌زیست معرفی می‌کند. همه انواع پرندگان در حال حاضر براساس قانون حیات‌وحش و حومه ۱۹۸۱ محافظت می‌شوند. زیستگاه‌های شهری خانهای برای بسیاری از گونه‌های پرندگان فراهم کرده است. چندین گونه از جمله پرستوها و گنجشک‌ها و قمری‌های خانگی به‌طور خیلی قوی به ساختمان‌ها وابسته و مرتبط هستند، اما بیشترین پرنده‌های شهری اغلب پرنده‌هایی هستند که بیشتر به محیط پارک‌ها خو پیدا کرده‌و در آن‌جا زندگی می‌کنند. برخی از گونه‌های خاص مثل کبوترهای شکاری خیلی در محیط شهری موفق بوده‌اند که اکنون به‌عنوان یک گرفتاری در نظر گرفته می‌شوند. در حال حاضر جمعیت پرندگان در مناطق شهری به دلایل زیر بیشتر شده است.

۱- فراهم بودن غذای کافی برای پرندگان: غذا دادن به پرندگان یکی از کارهای محبوب ساکنان این شهرها به حساب می‌آید و این ممکن است تأثیر قابل توجهی بر تراکم جمعیت پرندگان در مناطق شهری داشته‌باشد.

۲- اثر جزیره گرمایی شهر: شهرهای ما به‌طور نرمال کمی گرم‌تر از حومه و روستاها هستند، در نتیجه این پدیده‌سبب فعالیت‌زودرس در برخی از بی‌مهرگان می‌شود، مثل گرم‌ها که این به‌نوبه خود منجر به تأمین یک غذای راحت و قابل دسترسی برای پرندگان می‌شود.

۳- نسور خیابان: روشنایی خیابان‌ها سه به نظر می‌رسد بر الگوی رفتاری برخی از پرندگان حساس به طول روز اثر بگذارد و ممکن است زاد و ولد پرندگان را زودرس کند.

همچنین در کنار این فاکتورها، کیفیت هوا که تهی از آلاینده‌های زیست‌محیطی باشد و همچنین حضور باغ‌های خانگی و پارک‌های طبیعی در درون یا بیرون شهر بر افزایش تعداد پرندگان بسیار موثر بودند. حفاظت از پرندگان شهری توسط ساکنان به یک فرهنگ تبدیل شده است و این پرندگان برای مردم بسیار بارز و محبوب هستند. در بریتانیا پروژه‌های مدیریت زیستگاه طراحی شده بود تا فرهنگ حفاظت از پرندگان شهری را در جوامع محلی و شهری تشویق کند. بین سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۴، ۹۰٫۲۰۰ گونه در ۳۰۱ سایت شهر لندن ثبت شد و بر اساس آن برنامه‌مدیریت زیستگاه‌ها برای پرندگان و دیگر حیات‌وحش در مناطق سبز شهری طراحی شد و از طریق بروشورها و دستورالعمل‌ها میان مردم و مسئولان بخش شد. محیط شهری لندن و حومه به دلیل شرایط مناسبی که برای زندگی پرندگان محلی و حتی مهاجر که از مناطق آسیای جنوبی آمده‌اند تبدیل شده‌است. پارک‌ها و باغ‌های پربرگ در حومه شهر لندن به‌عنوان زیستگاه مناسب توسط پرندگان از جمله طوطی‌ها در نظر گرفته شده‌اند. طبق مطالعات دانشگاه آکسفورد تعداد طوطی‌های وحشی که در انگلیس زندگی می‌کنند ۳۰درصد اضافه شده‌است، اگرچه تعداد پرنده‌های باغی در لندن به دلیل توسعه شهری کمی کاهش داشته‌ولی در مجموع این شهر به دلیل برنامه‌های متنوع حفاظتی از تنوع خوبی از پرندگان شهری برخوردار است. یکی از این برنامه‌ها پروژه جمعه آشنایه پرنده شهری بود، این پروژه در ابتدا برای تهیه‌جمعه‌های آشنایه اربان‌دازی شد تا کمک کند به کنترل جمعیت بلبل دم قرمز اروپایی، اما در نهایت برای دیگر گونه‌های شهری از قبیل گنجشک‌های خانگی گسترش یافت. نتیجه‌اش این شد که تعداد این گونه پرنده در شهر بیرمنگهام (شهر محل اجرای پروژه) افزایش یابد. از زمانی که دانشمندان خطر افراطی برخی از پرنده‌ها (هشدار دادند، دولت آمریکا با طرح برنامه‌های حفاظتی سعی در کنترل جمعیت پرندگان شهری خود کرد. بسیاری از پرندگان نظیر غاز‌ها در رودخانه‌ها دسوفن زندگی می‌کنند و طبق این برنامه تعدادشان رو با افزایش است. طی چند دهه گذشته تعداد پرندگانی که در محیط شهری زندگی می‌کنند، افزایش یافته‌است. سعی بر این بوده تا با بهبود سیستم فاضلاب و مدیریت شهری تعداد غازها و دیگر پرندگان شهری افزایش یابد. این برنامه حفاظتی منجر شده تا حتی گونه‌های مهاجر نظیر غاز کانادا یه با این منطقه آمده‌و زاد و ولد کنند.

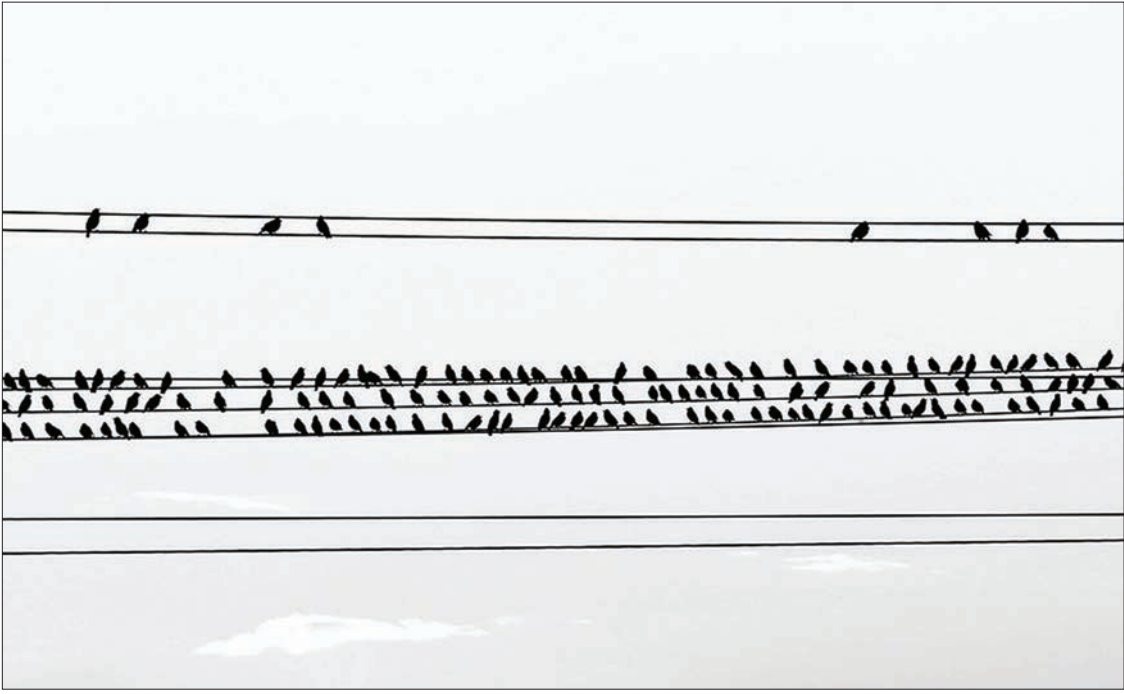
این کشورها علاوه بر گسترش فضای سبز شهری با مدیریت پایدار در زمینه استفاده از آفتکش‌ها و کودهای شیمیایی در باغات حومه شهر و صرف‌نظر از احداث ساختمان‌های بلند در قسمت‌های مختلف شهر سعی کردند شهرهای خود را تبدیل به یک اکوسیستم طبیعی برای دیگر موجودات کنند هم‌اکنون رودخانه تایمز لندن مأمَن بسیاری از گونه‌های مختلف‌فرغلی‌وَرده‌کاست.

منابع:
http://www.forestry.gov.uk
http://www.livescience.com
http://www.cityoflondon.gov.uk

گزارشی از آسمان بی‌پرنده تهران

پرواز را به خاطر بسیار، پرنده «رفتنی» است…

◀ **منصوری، پرندشناس:** از ۱۴۵گونه پرنده تهرانی در ۱۵سال اخیر تنها ۴۰گونه باقی مانده‌اند

▶عکس:احسان‌کمالی/تسنیم

و آلودگی هوا هم مزید بر علت شده که تمام پرنده‌ها از این شهر فرار کنند. الان متأسفانه تمام پرنده‌های آوازخوان مثل بلبل‌ها یا کلاغ و زاغ جایگزین شدند.

کاهش قابل توجه گونه‌های پرندگان در تهران طی ۱۵سال

دکتر منصورى در برابر پرسش «شهروند» که میزان کاهش تعداد پرنده‌ها چقدر است، اظهار می‌دارد: ۱۵سال قبل از طرف شهرداری مطالعاتی در خصوص آمار پرندگان تهران انجام دادم. آن موقع بررسی‌ها نشان می‌داد ۸۵ گونه پرنده در سطح شهر تهران وجود دارد که اگر تعداد پرنده‌های مهاجر به‌حومه تهران را اضافه کنیم حدود ۱۴۲ گونه شناسایی شده بود.اما در حال حاضر از این تعداد تنها ۴۰ تا ۴۵ گونه وجود دارد که آنها هم مهاجر هستند. این فعال محیط‌زیست در خصوص این که چه نوع پرنده‌هایی در تهران بیشتر دیده می‌شدند، اذعان می‌دارد: قمری‌ها خیلی در شهر دیده می‌شدند حتی بر سر پنجره‌ها و نودان‌ها آشنایه می‌کردند و اکثر خانه‌های تهران با این پرنده آشنا بودند و مردم با آنها زیاد می‌کردند. الان تعدادش بسیار کم شده حتی تعداد آن‌دی شاهین که هر ساله به برج سفید منطقه پاسداران می‌آمدند الان دیگر دیده نمی‌شوند. او با اشاره به این که بین انسان و پرنده یک تفاوت اساسی وجود دارد، تأکید می‌کند: وقتی یک آدم از خانه‌اش بیرون می‌کند می‌رود جای دیگری را برای زندگی پیدا می‌کند ولی پرندگان جایگاه اکولوژیک مخصوص خود را دارند که با اشغال آن یا باید جای پرنده‌های دیگر را بگیرند یا از بین بروند. دکتر جمشید منصورى تنها راه‌حل این موضوع را اخ‌وت شدن تهران می‌داند و این که به تدریج باید برنامه‌ای نوشت تا مردم از تهران دور شوند و همچنین آلودگی هوا باید کم شود زیرا فضای سبز را آهن، سسیمان و چاه و ساختمان گرفته و در حقیقت جایگاه تمام پرندگان و پستانداران در گذشته توسط جمعیت تهران و بناهای ساختمانی اشغال شده‌است. اشغال جایگاه زندگی پرندگان توسط ما انسان‌ها و پرورژه‌های عمرانی مثل کاملاً جاده و پل ضربات شدید محیطی به جمعیت همه موجودات زنده، حتی حشرات که غذای پرندگان است وارد کرده است؛ این موجودات در شهر احساس امنیت نمی‌کنند. دود

پرنده‌های تهرانی

می‌توانید در پارک‌های شمال شهر تهران و سعدابادی‌باشان کنید.

چرخ‌ریسک:

مثل یک گنجشک پف کرده می‌ماند. بهترین وسیله برای پیدا کردنش صدای پرنده است که شبیه چرخ‌ریسندگی می‌ماند. اگر سحر خیز باشید می‌توانید صبح‌ها این پرنده ۱۴ سانتی‌متری را در همه‌پارک‌های تهران ببینید.

البکایی:

البکایی کوچک ترین پرنده ایران است و فقط ۱۰ گرم وزن دارد و صدایش شبیه دستگاه‌های دیجیتال است. زمستان‌ها در پارک جمشیدیه دیده می‌شود.

مرغ‌مینا:

مثل ضبط‌صوت می‌ماند و همه صداها را تقلید می‌کند. ر بیشتر پارک‌های تهران دیده می‌شود.

کاکایی سرسياه

پرنده‌ای سفید‌رنگ که مردم به آن مرغ دریایی می‌گویند. این پرندگان در شمال و شمال‌غرب کشور بیشتر در تالاب «کانی‌برازان» زادآوری و زندگی می‌کنند برای مهاجرت به جنوب و شرق مدتی به تهران می‌آیند.

نگاه

کارشناس محیط‌زیست

تنوع پرنده‌های تهران زیاد هم شده‌است

شهروند: پرویز بختیاری، کارشناس تنوع زیستی و نویسنده کتاب پرنده‌های شکاری ایران معتقد است تنوع پرنده‌های تهران نه تنها کاهش پیدا نکرده که زیاد هم شده است.

این کارشناس محیط‌زیست در گفت‌وگو با خبرنگار «شهروند» نظری برخلاف نظر آنهاپیی دارد که معتقدند پرنده‌های کمتری در آسمان تهران دیده می‌شوند. بختیاری قاطعانه تأکید می‌کند: کسانی که می‌گویند آلودگی هوا باعث مهاجرت پرنده‌ها شده، نه پرنده را می‌شناسند، نه فهم درستی از مهاجرت دارند و نه حتی یک‌بار دوربین به دست گرفته‌اند که ببینند در آسمان تهران چه خبر است.

وی در اثبات گفته‌هایش اذعان می‌دارد: ما در تهران، هم افزایش سرانه فضای سبز را داشتیم و هم احداث دریاچه‌هایی مانند خلیج‌فارس که در حاشیه پارک جنگلی چیتگر در غرب تهران وجود دارد. همین چند وقت پیش من ۴ نوع کاکایی و پرستوی دریایی دیدیم در این مکان که پرنده‌های مهاجر عبوری هستند.

وی می‌افزاید: اولین بار است که این خبر را می‌دهم اما همین چند روز پیش (پنجشنبه دو هفته پیش) در حال عکاسی در تهران بودم که آخرین رکورد گونه‌های پرنده‌ای در تهران را هم ثبت کردم. من از بلبل کوچک به‌عنوان صدوهفتادوسومین گونه و مینای خاکستری به‌عنوان صدوهفتادوچهارمین گونه عکس گرفتم و ثبت کردم.

بختیاری به‌عنوان مدرس اکوتوریسم و پرندهنگری می‌گوید: پرنده‌ها همیشه در آسمان تهران بوده‌اند اما ما به آنها توجه نمی‌کردیم. خیلی از گونه‌ها هم مهاجران عبوری هستند. چند صبحی در تهران می‌ماند و استراحت می‌کنند و می‌روند تا به راهشان ادامه دهند. پرنده‌هایی هم داریم که از کشور ما مهاجرت می‌کنند و به کشورهای روسیه و قزاقستان و سایر کشورهای آسیای میانه می‌روند. مانند توکای آسیایا که زیاد هستند. دلیل دیگر فصل سرما به ترک‌مستان و آسیای‌میانه می‌روند.

از او می‌پرسم که «آیا پرنده‌ای هم بوده که دیگر در تهران نباشد و مهاجرت کرده باشد؟» که پاسخ می‌دهد: ما در شهری مقدار زیادی لک‌لک داشتیم که فقط سه، چهار تا از آنها مانده‌اند. دلیل این کاهش هم قطعاً در وهله اول آلودگی است. دلیل دیگر از بین رفتن جویرهاست که دیگر ماهی و

آبچلیک‌تکی

قورباغه‌ای برای غذای لک‌لک وجود ندارد. دلیل دیگر هم ساخت‌وساز بی‌رویه است که همه‌جا تبدیل به ساختمان شده و دیگر غذای برای لک‌لک‌ها باقی نگذاشته است.

وی که ۴ کتاب در زمینه پرندگان ایران به چاپ رسانده، بار دیگر تأکید می‌کند: خیلی به این بحث‌هایی که مدعی‌اند پرندگان در تهران کم شده‌اند توجه نکنید. البته که بحث آلودگی هوا تأثیرات نسویی دارد. ممکن است آلودگی هوا چند پرنده را هم بکشد. اصولاً آلودگی هوا روی سلامت تمام موجودات زنده تأثیر می‌گذارد. حالا ممکن است تعداد بعضی از پرنده‌ها هم کم شده باشد اما دلیلش فقط آلودگی که نیست. با تمام اینها با استناد به تحقیقات وسیعی که داشتم می‌گویم، تنوع پرنده‌ها در تهران نه تنها کاهش نداشته که زیاد هم شده است.

بختیاری که البته کارمند شهرداری تهران نیز هست، در پاسخ به این نقد که فضای سبز در تهران برای زیست پرنده‌ها کم است، بار دیگر نظر متفاوتی دارد و می‌گوید: هم فضای سبز تهران برای زیست پرنده‌ها کافی است و هم تعداد دریاچه‌ها. اتفاقاً این یکی از پتانسیل‌های تهران است که موجب تنوع خوبی در پرنده‌های تهران شده است. مثلاً ما کم‌کم در حال مشاهده حواصیل خاکستری در شهر و کنار دریاچه‌ها هستیم یا گاوجرانک و اگر ت بزرگ و اگر ت کوچک و حتی اردک‌ها.